

MARTYNA WALAS

Korzystanie z lasów a trwale zrównoważona gospodarka leśna

Lasy są najbardziej zorganizowaną i złożoną formacją roślinną, która na przestrzeni wieków została w największym stopniu dotknięta przez negatywną działalność człowieka. Były one wykorzystywane praktycznie w każdym aspekcie gospodarki człowieka, a zwłaszcza jeśli chodzi o pozyskiwanie surowca drzewnego. Z jednej strony podkreśla się niezbędność tego surowca, a także innych produktów lasu dla rozwoju gospodarki. Z drugiej zaś, od kilkudziesięciu lat dostrzega się konieczność prowadzenia zintensyfikowanych działań ochronnych.

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie relacji między dwoma wartościami, jakimi są: możliwość korzystania z lasów przez człowieka oraz konieczność prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Możliwość powstania ewentualnych konfliktów tych wartości jest niezaprzeczalna i dość często występująca na co dzień.

Rozważania nad relacjami między prawem do korzystania z lasów a trwale zrównoważoną gospodarką leśną należy rozpocząć od zdefiniowania tych pojęć. W pierwszej kolejności przyjrzeć się należy pojęciu „trwała zrównoważona gospodarka leśna”, gdyż ograniczenia związane z koniecznością jej prowadzenia będą rzucały na kształt prawa do korzystania z lasów.

Ustawodawca wskazuje, co należy rozumieć pod pojęciem trwalej zrównoważonej gospodarki leśnej. Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹ trwale zrównoważoną gospodarką leśną jest:

(...) działalność zmierzająca do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwale zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do

---

¹ Dz.U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59 ze zm.; dalej: ustawa o lasach.

wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów.

Słusznie podkreśla się w doktrynie, że ustawodawca nawiązuje w tej definicji do zasady zrównoważonego rozwoju². Na poziomie prawa międzynarodowego zasada ta była powszechnie stosowana od Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro „Środowisko i Rozwój”, która odbyła się z dniach 3-14 czerwca 1992 r.³ Warto jednak zauważyć, że sama koncepcja zrównoważonego rozwoju wywodzi się z leśnictwa i powstała już na przełomie XVII i XVIII w. Została ona użyta przez Hansa Carla von Carlowitza na określenie takiego gospodarowania lasem, w którym wycina się tyle drzew, ile może w to miejsce wyrosnąć, co sprawia, że możliwa jest odnawialność zasobów leśnych⁴.

Do systemu prawa polskiego zasada zrównoważonego rozwoju została wprowadzona w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁵ Zgodnie z jej art. 5:

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

W przepisie tym ustanowiono najważniejsze obowiązki państwa, które powinny być realizowane zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przez którą rozumie się:

(...) konieczność znajdowania takich rozwiązań technicznych, organizacyjnych, prawnych itp. sprzyjających rozwojowi ekonomicznemu, czy szerzej, cywilizacyjnemu, które pozwolą chronić środowisko naturalne.⁶

Słusznie wskazuje się, że adresatem zasady zrównoważonego rozwoju zawartej w Konstytucji RP jest przede wszystkim ustawodawca⁷, ale także wszystkie inne władze publiczne⁸. Można by chyba zaryzykować stwierdzenie, że w związku z treścią art. 86 Konstytucji RP, zasadą tą powinni kierować się także wszyscy ludzie, gdyż zostali oni zobowiązani do dbałości o stan środowiska i ponoszenia odpowiedzialności za spowodowane jego pogorszenia.

² W. Radecki, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 69-70.

³ Szerzej: Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Toruń 2009, s. 23-25.

⁴ *Ibidem*, s. 23.

⁵ Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.; dalej jako: Konstytucja RP.

⁶ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 74.

⁷ J. Boć, *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998, s. 23.

⁸ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 18.

Na temat zasady zrównoważonego rozwoju wypowiedział się także Trybunał Konstytucyjny, który w wyroku z dnia 6 czerwca 2006 r.⁹ uznał, że zasada zrównoważonego rozwoju to nie tylko ochrona przyrody czy kształtowanie ładu przestrzennego, ale również należyta troska o rozwój społeczny i cywilizacyjny, który jest związany z koniecznością budowania stosownej infrastruktury, niezbędnej dla życia człowieka i poszczególnych wspólnot. Według Trybunału Konstytucyjnego idea zrównoważonego rozwoju wyraża potrzebę uwzględnienia różnych wartości i stosownego ich wyważenia.

Pojęcie zrównoważonego rozwoju zostało zdefiniowane w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska¹⁰. Zgodnie z art. 3 pkt 50 przez zrównoważony rozwój rozumieć należy:

(...) taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

Dość istotna dla lasów w związku z zasadą zrównoważonego rozwoju jest ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju¹¹, zgodnie z którą za takie właśnie zasoby zostały uznane lasy państwowe. Dla realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, zgodnie z art. 4 tej ustawy właściwe organy administracji publicznej oraz inne wskazane podmioty mają obowiązek po pierwsze utrzymać, powiększać i doskonalić zasoby odnawialne, a po drugie – użytkować złoża kopalin zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W doktrynie pojawia się sporo wątpliwości co do samej treści pojęcia zrównoważonego rozwoju, podkreślając, że jej znaczenie praktyczne jest niewielkie¹², również co do samego sensu podejmowania próby zdefiniowania zrównoważonego rozwoju¹³. Przyjmuje się, że zasada ta powinna funkcjonować jako klauzula generalna, gdyż niemożliwym jest stworzenie definicji „uwzględniającej bogactwo koncepcji zrównoważonego rozwoju”¹⁴.

Wracając do pojęcia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, zauważyć należy, że pewne jej współczesne założenia zostały przyjęte także podczas Konferencji w Rio de Janeiro. Zgodnie z dokumentami końcowymi państwa powinny podjąć działania w celu zapewnienia racjonalnego i całościowego podejścia do zagadnień trwałego

⁹ Sygn. K 23/05; OTK-A 2006, nr 6, poz. 62, Dz.U. z 2006 r. Nr 106, poz. 720.

¹⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.; dalej: u.p.o.ś.

¹¹ Dz.U. Nr 97, poz. 1051 ze zm.

¹² M. Pchałek, [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, M. Górski, M. Pchałek, W. Radecki, J. Jerzmański, M. Bar, S. Urban, J. Jendrośka, Warszawa 2011, s. 127.

¹³ B. Rakoczy, [w:] *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Z. Bukowski, E. K. Czech, K. Karpus, B. Rakoczy, Warszawa 2013, s. 52.

¹⁴ *Ibidem*.

i zrównoważonego oraz ekologicznie bezpiecznego rozwoju leśnictwa przy zachowaniu wielostronnych funkcji lasu¹⁵.

Konsekwencją założeń przyjętych m.in. podczas Konferencji w Rio de Janeiro w kwestii trwale zrównoważonej gospodarki leśnej była II Ministerialna Konferencja nt. Ochrony lasów w Europie, która odbyła się w dniach 16-17 czerwca 1993 r. w Helsinkach. Zgodnie z przyjętym wówczas stanowiskiem trwale zrównoważona gospodarka leśna powinna spełniać następujące warunki: stale powiększać zasoby leśne i ich udział w globalnym obiegu węgla; zachowywać zdrowotność i żywotność ekosystemów leśnych; utrzymywać rozwój produkcyjnej funkcji lasów; zachowywać, ochraniać i wzmacniać biologiczną różnorodność w ekosystemach leśnych; zachowywać i wzmacniać ochronne funkcje lasu oraz ochraniać zasoby glebowe i wodne w lasach oraz utrzymywać i wzmacniać funkcje społeczno-ekonomiczne lasu¹⁶.

Definicja trwale zrównoważonej gospodarki leśnej zawarta w ustawie o lasach niewątpliwie pokrywa się z rozwiązaniami przyjętymi w prawie międzynarodowym. Oczywiście nie są to konkretne działania, które mogą być bezpośrednio podejmowane w praktyce. Ustawodawca jednak dodaje w art. 7 ust. 1 ustawy o lasach, że trwale zrównoważona gospodarka leśna powinna być prowadzona według planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu. Pokreślono zatem rolę zasady planowości, która z pewnością wspomaga realizację trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Ustawodawca podaje także przykładowe cele, z uwzględnieniem których powinna ona być prowadzona.

Dość istotna, o czym w dalszej części opracowania, jest kolejność wymienionych celów:

- zachowanie lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą;
- ochrona lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych, stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na:
  - a) zachowanie różnorodności przyrodniczej,
  - b) zachowanie leśnych zasobów genetycznych,
  - c) walory krajobrazowe,
  - d) potrzeby nauki;
- ochrona gleb i terenów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz o specjalnym znaczeniu społecznym;
- ochrona wód powierzchniowych i głębinowych, retencji zlewni, w szczególności na obszarach wododziałów i na obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych;

¹⁵ Instytut Ochrony Środowiska, *Dokumenty końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*, Warszawa 1993, s. 158.

¹⁶ A. Szujewski, *Leśnictwo a wyzwania cywilizacyjne XXI w.*, „Przyroda Polska” 1997, nr 5, s. 24-25.

- produkcja, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu.

Wskazuje się, że cele zawarte przez ustawodawcę w art. 7 ust. 1 ustawy o lasach są najistotniejsze¹⁷ i mimo że ustawodawca posłużył się w omawianym przepisie katalogiem otwartym, wyraźnie widać, że wśród celów trwale zrównoważonej gospodarki leśnej dominują cele ochronne, a nie ekonomiczne. Cel ekonomiczny został przewidziany jako ostatni w katalogu. Pozytywnie jednak należy ocenić fakt, że ustawodawca starał się pogodzić te dwie kwestie – ochronę lasów i możliwość ich wykorzystania, zwłaszcza gospodarczego. Dopuszcza on wykorzystanie lasów, jednak musi ono uwzględniać konieczność ich ochrony.

Na podstawie powyższego katalogu można także wyciągnąć wniosek, że ustawodawca podchodzi do kwestii gospodarki leśnej w sposób bardzo kompleksowy. Widzi on bowiem potrzebę ochrony nie tylko lasu w rozumieniu art. 3 ustawy o lasach, ale także innych elementów środowiska oraz ekosystemów, jakie istnieją w lesie. Trwale zrównoważona gospodarka leśna nie oznacza tożsamości z zasadą zrównoważonego rozwoju¹⁸. Przyjąć raczej można, że jest ona „wycinkiem” zasady zrównoważonego rozwoju.

Przystępując do omówienia wartości, jaką jest korzystanie z lasów, zaznaczyć należy, że ustawodawca wprost tego pojęcia nie używa. Nie ma więc jego definicji legalnej. Należałoby się na przyszłość zastanowić może nad próbą zdefiniowania tego pojęcia, skoro zabieg taki udał się na przykład w przypadku korzystania z wód w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne¹⁹, czy też ogólnie o korzystaniu ze środowiska w u.p.o.ś.

Ustawodawca posługuje się w Rozdziale 5 ustawy o lasach pojęciem „udostępnianie lasów”. W kilku przepisach zaś stanowi o użytkowaniu lasu. W polskim nazewnictwie specjalistycznym pojęcie użytkowania lasu oznacza „prace związane z pozyskiwaniem surowca drzewnego i użytków ubocznych oraz wywozem i składowaniem drewna”²⁰. W szerszym znaczeniu pojęcie to oznacza „wszechstronne wykorzystywanie wszystkich dóbr leśnych”²¹.

Istotniejszym dla niniejszego opracowania wydaje się pojęcie udostępniania lasów, gdyż bez wątplenia wiąże się ono z kwestią korzystania z konkretnych zasobów środowiska. W związku z użyciem przez ustawodawcę pojęcia „udostępnianie”, a nie „korzystanie” z lasów można zaryzykować stwierdzenie, że ustawodawca patrzy na regulacje dotyczące lasów bardziej z pozycji właścicieli lasów niż podmiotów z nich korzystających.

¹⁷ Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój a gospodarcze korzystanie z zasobów przyrodniczych*, [w:] *Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza*, (red.) M. Górski, Łódź–Poznań 2011, s. 73.

¹⁸ *Ibidem*, s. 72.

¹⁹ Dz.U. z 2012 r., poz. 145 ze zm.

²⁰ J. Dygasiewicz, R. Działuk, A. Gembarzewski, S. Hejmanowski, E. Kowalina, S. Kasprzyk, Z. Przyborowski, *Lasy i leśnictwo w Polsce*, Poznań 1988, s. 64.

²¹ *Ibidem*.

Ustawodawca rozpoczyna regulacje traktujące o udostępnianiu lasów od wprowadzenia zasady wolnego wstępu do lasu²², zgodnie bowiem z art. 26 ustawy o lasach, lasy stanowiące własność Skarbu Państwa, z pewnymi wyjątkami określonymi w ustawie, są udostępniane dla ludności. Co więcej, można mówić o powszechnym prawie do korzystania z lasu i jego zasobów²³. Udostępnianie lasów powinno jednak być prowadzone w zgodzie z warunkami zapewniającymi ochronę lasu przed degradacją²⁴. Wyraźnie widać zatem, że przepisy dotyczące udostępniania lasów mają dwojaki charakter. Z jednej strony mają zapewnić ochronę lasu, a z drugiej uszanować pewne prawa i wolności jednostki do korzystania z jego zasobów.

Zauważyć należy, że ustawodawca nie precyzuje wprost, na czym udostępnianie lasów Skarbu Państwa miałoby polegać. Wskazuje on natomiast ograniczenia w korzystaniu z nich.

Najistotniejszą grupą ograniczeń, z punktu widzenia korzystania z lasu, jest kwestia zasadnicza, czyli wstęp do lasu. Ustawodawca wprowadził zakazy wstępu do niego o charakterze stałym oraz okresowym. Stałym zakazem wstępu ustawodawca objął, w art. 26 ust. 2, lasy stanowiące uprawy leśne do 4 m wysokości, powierzchnie doświadczalne i drzewostany nasienne, ostoje zwierząt, źródła rzek i potoków oraz obszary zagrożone erozją. Okresowy zakaz wstępu do lasu zostaje wprowadzony przez nadleśniczego w sytuacjach, gdy wystąpiło zniszczenie albo znaczne uszkodzenie drzewostanów lub degradacja runa leśnego, występuje duże zagrożenie pożarowe oraz gdy wykonywane są zabiegi gospodarcze związane z hodowlą, ochroną lasu lub pozyskaniem drewna.

Niezależnie już od formy własności ustawodawca zabronił także konkretnych zachowań, które zagrażałyby lasom, bezpieczeństwu innych osób korzystających z lasu, czy też prawu własności. W art. 30 ustawy o lasach ustawodawca wymienia 17 zakazów, które podzielił na dwie grupy. W ust. 1 powyższego artykułu zabroniono konkretnych zachowań, jakich zabrania się w lesie, a związanych z jego ochroną w ogólnym tego słowa znaczeniu. W ust. 2 natomiast przewidział zakazy dotyczące działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo, a konkretniej – niebezpieczeństwo wystąpienia pożaru.

Słusznie zaznacza się w doktrynie, że regulacja zawarta w art. 30 ustawy o lasach stanowi najważniejszy przepis ochronny tego aktu²⁵. Z drugiej strony należy zauważyć, że omawiana regulacja stanowi znaczną ingerencję w prawa człowieka w zakresie możliwości korzystania z lasu. Zgodzić się więc należy z poglądem, że regulacja, zawierająca wykaz zachowań zakazanych, powinna mieć charakter katalogu

²² W. Radecki, *Polskie, czeskie i słowackie prawo leśne. Cz. III*, „Ochrona Środowiska – Prawo i Polityka” 2007, nr 3, s. 8.

²³ M. Walas, *Korzystanie z lasów a korzystanie ze środowiska*, [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, (red.) B. Rakoczy, Warszawa 2011, s. 110.

²⁴ Z. Rozwałka, *Zasady gospodarki leśnej w świetle ustawy o lasach*, Warszawa 1992, s. 11.

²⁵ W. Radecki, *Ustawa*, s. 215.

zamkniętego oraz zawierać zwroty maksymalnie precyzyjne²⁶. O ile jednak zakazy przewidziane w ust. 1 rzeczywiście mają charakter katalogu zamkniętego, o tyle już w ust. 3 ustawodawca nie był precyzyjny. Zaznaczył on, że w lasach oraz terenach śródleśnych, a także w odległości do 100 m od granicy lasu, zabrania się działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo. Zwraca uwagę przede wszystkim nieprecyzyjny zwrot „mogących wywołać niebezpieczeństwo”. Słusznie wskazuje się, że zwrot ten zawiera element prawdopodobieństwa, a nie pewności²⁷, co daje możliwość ocenności danego zachowania, a przez to ryzyko nierównego traktowania. Drugim zarzutem jest otwartość katalogu zakazów przewidzianych w ust. 3, ustawodawca bowiem posługuje się zwrotem „w szczególności”. Wreszcie, w całej ustawie o lasach ustawodawca nie definiuje, co należy rozumieć pod pojęciem terenów śródleśnych.

W związku z powyższymi zarzutami na przyszłość należało doprowadzić do zmiany treści, zwłaszcza ust. 3 omawianego artykułu, by katalog zakazów miał charakter zamknięty, a określenie zachowań i działań zawierało elementy tylko pewności.

Słusznie ustawodawca przewidział jednak wyjątki od pewnych zachowań zakazanych przez ustawodawcę w ust. 1 i 3. Powodami wyłączeń zakazów są przede wszystkim cele ochronne. W przypadku zakazów z ust. 1 zawartych w punktach 3 (rozkopywanie gruntu) i 5 (niszczenie lub uszkodzanie drzew, krzewów lub innych roślin), powodem ich wyłączenia są czynności związane z gospodarką leśną. W stosunku zaś do punktów 12 (płoszenie, ściganie, chwytanie i zabijanie dziko żyjących zwierząt), 13 (puszczanie psów luzem) i 14 (hałasowanie oraz używanie sygnałów dźwiękowych, z wyjątkiem przypadków wymagających wszczęcia alarmów) przewidziano wyjątek w postaci polowań, co do których szczegółowe regulacje zawarte zostały w ustawie z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie²⁸.

Jak wskazano powyżej, regulacje zawarte w art. 30 ustawy o lasach służą ochronie nie tylko lasów, ale także bezpieczeństwu osób z nich korzystających oraz ochronie prawa własności. W doktrynie wskazuje się²⁹, że zakazy służące przede wszystkim ochronie, to zakazy zawarte w punktach 1-5, 7-8 oraz 11-12. Ochronie osób służą zakazy z punktów 10, 13 oraz 14. Z uwagi na ochronę własności wprowadzono zakazy przewidziane w punktach 6 i 9.

W kwestii konkretnych dóbr lasu, dość dużo przepisów ustawodawca poświęcił możliwości zbioru płodów runa leśnego oraz lokalizacji pasiek. Poza zwłaszcza art. 27 ustawy o lasach, regulacje w tym zakresie zawiera także rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lo-

²⁶ B. Rakoczy, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 154.

²⁷ *Ibidem*, s. 155.

²⁸ Dz.U. z 2013 r., poz. 1226 ze zm.

²⁹ B. Rakoczy, *Ustawa o lasach*, s. 154.

kalizowania pasiek na obszarach leśnych³⁰. Regulacje dotyczące zbioru płodów runa leśnego są o tyle wyjątkowe, że ustawodawca posłużył się w nich zwrotem „są udostępniane”. Co do zasady zatem będą one dostępne powszechnie.

W ustawie o lasach istotne jest rozróżnienie zbioru płodów runa leśnego dokonywanego na potrzeby własne oraz dla celów przemysłowych. W literaturze podkreśla się funkcję społeczną lasu³¹, w którym ludzie nie tylko mogą odpocząć, ale także zbierać płody runa leśnego. Duża grupa ludności czerpie także z tego sezonowo korzyści materialne. Ustawodawca nie definiuje tych sposobów zbioru płodów runa leśnego. Przyjąć jednak należy, że zbiór dla celów własnych oznacza zbiór dla potrzeb własnego gospodarstwa domowego. W przypadku zaś zbioru dla celów przemysłowych przyjmuje się, że chodzi o zbiór dokonywany w ramach prowadzonej działalności gospodarczej³².

W przypadku zbioru dla celów przemysłowych przewidziano obowiązek zawarcia umowy z nadleśnictwem. Zauważyć należy, że ustawodawca posłużył się w tym przypadku skrótem myślowym, gdyż oczywiście umowę należy zawrzeć z nadleśniczym. Podkreślić należy, że w sytuacji, gdy „zbiór runa leśnego” zagraża środowisku leśnemu, nadleśniczy odmawia zawarcia umowy. Wskazuje się jednak, że podmiotem zobowiązanym do zawarcia umowy z nadleśniczym nie będzie osoba zbierająca płody runa leśnego, ale przedsiębiorca prowadzący przemysłowe przetwarzanie zebranych płodów runa leśnego³³. Chyba że przedsiębiorca jednocześnie jest zbieraczem³⁴. Wydaje się jednak, że także osoba, która tylko zbiera płody runa leśnego, ale dokonuje ich sprzedaży na skupie runa leśnego, powinna zawrzeć powyższą umowę, gdyż nie zbiera ich dla celów własnego gospodarstwa domowego, czyli na potrzeby własne.

Ponownie ustawodawca jest dość nieprecyzyjny w przyjętych regulacjach. Po pierwsze, nie chodziło przecież o zbiór runa leśnego, a o zbiór płodów runa leśnego. Po drugie, ustawodawca nie wyjaśnia, co miał na myśli poprzez „środowisko leśne”. Wydaje się jednak, że chodziło mu po prostu o sam las³⁵. Na przyszłość wskazane byłoby także doprecyzowanie, jaki charakter i konstrukcję miałyby mieć umowa zawierana w celu umożliwienia zbioru płodów runa leśnego dla celów przemysłowych.

Pewne ograniczenia co do możliwości zbioru płodów runa leśnego zawiera rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych. Zgodnie z jego § 1 „runo leśne powinno być obserwowane pod kątem oceny zagrożenia zniszczenia jednego lub więcej gatunków wchodzących w jego skład”. Między innymi na tej podstawie nad-

³⁰ Dz.U. z 1999 r. Nr 6, poz. 42 ze zm.

³¹ W. Radecki, *Ustawa*, s. 189.

³² B. Rakoczy, *Ustawa o lasach*, s. 142; W. Radecki, *Ustawa*, s. 195.

³³ W. Radecki, *Ustawa*, s. 195.

³⁴ B. Rakoczy, *Ustawa o lasach*, s. 143.

³⁵ *Ibidem*, s. 144.

leśniczy będzie miał możliwość odmówienia zawarcia umowy na zbiór płodów runa leśnego. Wymóg taki nie dotyczy jednak lasów objętych stałym zakazem wstępu.

W § 2 i 3 ustawodawca odnosi się ponownie do podziału zbioru płodów runa leśnego na własne potrzeby oraz dla celów przemysłowych. W § 2 zaznacza, że zbiór na własne potrzeby może być dokonany w lasach nie objętych stałym lub okresowym zakazem wstępu. Ciężko sobie jednak wyobrazić, by takie samo ograniczenie nie obowiązywało podmiotów dokonujących zbioru dla celów przemysłowych. Wydaje się oczywiste, że jeśli las jest objęty stałym lub okresowym zakazem wstępu, to żaden zbiór płodów runa leśnego nie może mieć miejsca.

W § 3 natomiast wprowadzono regulację, że:

(...) skup płodów runa leśnego może być prowadzony jedynie od osób fizycznych i prawnych, na podstawie umowy z nadleśnictwami na dokonywanie zbioru dla celów przemysłowych. Skup tych płodów powinien odbywać się zgodnie z zawartymi umowami.

Dziwi ograniczenie podmiotów uprawnionych do sprzedaży płodów runa leśnego. Wydaje się, że także ułomne osoby prawne będą miały takie prawo.

Ustawodawca wprowadził także przedmiotowe ograniczenia zbioru płodów runa leśnego. Po pierwsze, w § 4 omawianego rozporządzenia zaznaczył, że można zbierać tylko owocniki grzybów jadalnych bez oznak rozkładu. Po drugie, dozwolony jest zbiór owoców ręcznie (bez użycia jakichkolwiek narzędzi i urządzeń niszczących lub uszkadzających rośliny). Po trzecie, przy pozyskiwaniu całych roślin lub ich części dopuszcza się stosowanie małych łopatek, noży ogrodniczych lub sekatorów, siatek i płacht.

Kolejnym samodzielnym celem udostępniania lasów jest lokalizacja pasiek w lesie. Jedyną regulacją zawartą w ustawie o lasach jest stwierdzenie, że ich lokalizowanie w lasach, stanowiących własność Skarbu Państwa, jest nieodpłatne. W rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych uregulowane zostały trzy kwestie. Po pierwsze, zgodnie z § 5 ich lokalizację dopuszcza się w uzgodnieniu z zarządcą lasu. Lokalizowanie pasiek w lasach, które nie stanowią własności Skarbu Państwa, wymaga zgody właściciela lasu. Po drugie, ustawodawca wskazuje, w jakich lasach lokalizacja pasiek jest w ogóle możliwa. Są to lasy, których nie objęto stałym lub okresowym zakazem wstępu; lasy, w których nie są planowane w określonym roku prace i zabiegi gospodarcze i ochronne; lasy nieprzeznaczone do masowego wypoczynku i rekreacji ludności oraz lasy niewymagające urządzania i utrzymywania specjalnych dróg dojazdowych do pasieki. Ostatnią regulacją jest wprowadzenie obowiązku wywiezienia pasieki z lasu na własny koszt na okres prowadzenia prac (zabiegów) zagrażających życiu i zdrowiu pszczół lub grożących uszkodzeniem pasieki. Obowiązek taki został nałożony na właściciela pasieki.

W ustawie o lasach uregulowane zostały także kwestie związane z ruchem różnego rodzaju pojazdów oraz organizacją imprez w lasach. Regulacje te zostały zawarte

w art. 29, zgodnie z którym ruch pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowem w lesie dozwolony jest tylko drogami publicznymi. Drogami leśnymi natomiast ruch jest dozwolony tylko wtedy, gdy są one oznakowane drogowskazami dopuszczającymi ruch po tych drogach. Powyższe ograniczenia nie dotyczą inwalidów poruszających się pojazdami przystosowanymi do ich potrzeb (ust. 1). Postój pojazdów przewidzianych w ust. 1 jest dozwolony na drogach leśnych wyłącznie w miejscach ku temu oznakowanych. Zgodnie z ust. 1a nadleśniczy wyznacza drogi leśne, którymi dozwolona jest jazda konna.

Ustawodawca słusznie dokonał wyłączenia podmiotowego od zakazów i nakazów przewidzianych w art. 29 ust. 1, art. 26 ust. 2 i 3 oraz art. 28. Ograniczeniami tymi nie są związane osoby wykonujące czynności służbowe lub gospodarcze wskazane w art. 29 ust. 3.

Odnosnie imprez sportowych oraz innych imprez o charakterze masowym organizowanych w lesie ustawodawca ogranicza się tylko i wyłącznie do wymogu uzyskania zgody właściciela na taką imprezę.

W ramach korzystania z różnych zasobów, jakich dostarcza las, pełniąc swe różnorodne funkcje, największą ingerencją człowieka w środowisko leśne jest pozyskiwanie surowca drzewnego³⁶. Przypomnieć jednak należy, że zgodnie z art. 7 ustawy o lasach trwale zrównoważona gospodarka leśna prowadzona jest m.in. z uwzględnieniem celu, jakim jest produkcja, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu. Podkreślić należy, że pozyskiwanie drewna w granicach nieprzekraczających możliwości produkcyjnych lasu jest realizacją postulatów racjonalnego użytkowania lasu w sposób trwale zapewniający optymalną realizację wszystkich jego funkcji.

Warto zwrócić uwagę, że w pierwotnym kształcie art. 7 ust. 1 pkt 5 (wówczas pkt 4) zawierał sformułowanie: produkcja drewna „na zasadzie najwyższej opłacalności”. Słusznie się wskazuje, że „racjonalność, to coś więcej niż opłacalność, ponieważ musi uwzględnić także pozagospodarcze znaczenie lasów”³⁷. Mimo że już w ówczesnym kształcie uważano ustawę o lasach za bardzo ekologiczną³⁸, wydaje się, że zmiana polegająca na przyjęciu racjonalnej gospodarki, jest jak najbardziej godna uznania.

Zgodnie z „Polityką leśną państwa”³⁹ wśród celów i priorytetów polityki leśnej znajduje się zapewnienie trwałości lasów wraz z ich wielofunkcyjnością, co powinno być osiągnięte m.in. poprzez:

(...) reorientację zarządzania lasami z poprzedniej dominacji modelu surowcowego na model proekologicznej i zrównoważonej ekonomicznie, wielofunkcyjnej

³⁶ Z. Laurów, *Użytkowanie lasu a ochrona Środowiska leśnego*, [w:] *Poradnik użytkownika lasu dla leśników praktyków*, (red.) M. Suwała, Warszawa 2000, s. 53.

³⁷ W. Radecki, *Ustawa*, s. 72.

³⁸ K. Rykowski, *Ekologiczne aspekty ustawy o lasach*, *Echa Leśne* 1994, nr 2, s. 10; cyt. za: W. Radecki, *Ustawa*, s. 72.

³⁹ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 r., Warszawa 1997, s. 8.

gospodarki leśnej odpowiadającej kryteriom sformułowanym dla Europy w procesie helsińskim z uwzględnieniem specyfiki leśnictwa polskiego.

Także zgodnie z § 2 Części ogólnej „Zasad hodowli lasu”⁴⁰ głównym celem hodowli lasu jest zachowanie lasów istniejących i kształtowanie nowych, z uwzględnieniem procesów naturalnych poprzez: stopniowe osiągnięcie równowagi dynamicznej w ekosystemach leśnych, kształtowanie pozaprodukcyjnych funkcji lasu oraz przyjaznych powiązań gospodarki leśnej z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a także zapewnianie produkcji drewna i użytków nieдрzewnych.

Z przepisów prawa, a także ze wspomnianych dokumentów wyraźnie wynika, że zarówno ustawodawca, jak i organy odpowiadające za ochronę i rozwój lasów w Polsce, skłonne są do realizacji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej.

Z uwagi na liczne funkcje lasów wyróżnia się liczne ich klasyfikacje, na przykład lasy ochronne, komunalne, czy też leśne kompleksy promocyjne. W ostatnim czasie jednak postuluje się wypracowanie stabilnego pojęcia leśnictwa wielofunkcyjnego⁴¹. Chodzi o podkreślenie zrównoważonego rozwoju w wielofunkcyjnej gospodarce leśnej. Podstawy do tego daje sam ustawodawca, wymieniając zasady ciągłości oraz zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji wśród podstawowych zasad, zgodnie z którymi prowadzona ma być gospodarka leśna. Przyznać trzeba, że zasady te są dość ogólne, ale taka też trochę rola zasad⁴². Mają one stanowić swojego rodzaju wskazówki przede wszystkim dla osób, które mają prowadzić trwale zrównoważoną gospodarkę leśną. Istnieje także szereg przepisów, które mają na celu ich skonkretyzowanie.

Podsumowując, stwierdzić należy, że trwale zrównoważona gospodarka leśna owszem wprowadza ograniczenia w korzystaniu z lasów, jest to jednak niezbędne dla ochrony lasów oraz w celu zachowania ich dla przyszłych pokoleń. Wydaje się, że docenić należy podejście ustawodawcy, który dostrzegł problem i starał się znaleźć swojego rodzaju „złoty środek” w obecnie obowiązujących regulacjach.

⁴⁰ Stanowią one załącznik do Zarządzenia nr 53 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie wprowadzenia „Zasad hodowli lasu” w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe – ZH-710-56/11 (B. I. LP z 2012 r.1.2. zał.); http://www.lasy.gov.pl/publikacje/copy_of_gospodarka-lesna/hodowla/zasady-hodowli-lasu-dokument-w-opracowaniu/view, s. 11.

⁴¹ A. Szujewski, *Polityczno-prawne i organizacyjne bariery rozwoju wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego*, [w:] *Współczesne problemy wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego. Las bliżej społeczeństwa*, A. Grzywacz (red.), Waplewo 2004, s. 7; K. Szabla, *Wielofunkcyjna gospodarka leśna w funkcjonowaniu RDLP*, referat wygłoszony podczas I sesji Zimowej Szkoły Leśnej przy Instytucie Badawczym Leśnictwa pt. *Leśnictwo wielofunkcyjne – stan obecny i przyszłość*, Sękocin Stary 17-19 marca 2009 r.

⁴² Szerzej: J. Pakuła, *Pojęcie i zasady gospodarki leśnej*, [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, (red.) B. Rakoczy, Warszawa 2011, s. 79-95.